

УДК 159.923.2

*Мачушник О. Л., Житомирський державний університет імені
Івана Франка, м. Житомир*

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Здавна людство прагнуло до розкриття таємниць Всесвіту. Проте й досі, незважаючи на науково-технічний прогрес, загадкою залишається сама людина, її здоров'я, хвороби, психічна діяльність. Розв'язуючи одні завдання, науковці відкривають нові, відповіді на які знаходяться не одразу. Жага пізнання є тією потребою, яку неможливо задовольнити. Проте вона дає можливість отримати нові знання. Наявність же пізнавальної активності є тим чинником, який будь-яку діяльність робить більш результативною. Бажання дізнаватися нове, потреба в отриманні нової інформації є необхідною умовою успішності професійної діяльності кожного фахівця, зокрема, і психолога. Дана професія висуває певні вимоги перед спеціалістом. Допомога іншій людині у вирішенні її проблем накладає певні обов'язки та вимагає постійного професійного вдосконалення. Досягнення цього без наявного достатнього рівня пізнавальної активності є неможливим. Тому питання розвитку пізнавальної активності майбутніх психологів є актуальним для сьогодення.

Пізнавальну активність вивчали вчені як педагогічного, так і психологічного профілю: Д. Богоявленська, Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, Л. Головань, В. Давидов, О. Запорожець, М. Ігнатенко, Г. Костюк, В. Котирло, Р. Лемберг, О. Леонт'єв, Л. Лісіна, В. Лозова, О. Матюшкін, М. Махмутов, Н. Менчинська, В. Моляко, Н. Половникова, С. Рубінштейн, Н. Тализіна, О. Чебикін, Т. Шамова, М. Шкіль, І. Якиманська та інші, досліджуючи її структуру, види [3, 5-17], взаємозв'язки із окремими

особистісними особливостями [2, 18-35] та певними видами діяльності [1, 50-60]. Проте, окремих досліджень, присвячених розвитку пізнавальної активності студентів-психологів, не знайдено. Зважаючи на їх важливість, ми вивчали особливості пізнавальної активності та шляхи її розвитку у майбутніх психологів. Наше дослідження проводилось на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Житомирського державного університету імені Івана Франка та Житомирського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом. Ним було охоплено 300 майбутніх психологів. У попередньо проведеному дослідженні за допомогою анкетування ми виділили дві групи студентів. До групи А віднесено студентів, які вважали свій професійний вибір правильним та виявляли бажання спробувати у ній свої сили, до групи Б – тих студентів, які або демонстрували негативне ставлення до професії, що отримують, або ж вагалися і не могли визначитися.

Ми порівняли студентів обох груп за деякими показниками, серед яких: мотив прагнення успіху чи уникнення невдачі, установка на процес чи результат діяльності, інтернальність чи екстернальність локусу контролю, допитливість, організованість, працелюбність, наявність системи саморозвитку, мотиви "здобування знань" та "оволодіння професією", успішність навчання, вибір завдань певного типу та ін. Кількісна обробка даних здійснювалася за допомогою методів математичної статистики із використанням програми STATISTICA 6.0. Отримані при порівнянні результати дали нам можливість зробити висновок про наявність значимих відмінностей між студентськими групами А та Б.

Студенти групи А, на відміну від студентів групи Б, дещо більше спрямовані на успіх; вони мають установку на результат діяльності; в цій групі переважає інтернальність локусу-контролю; студенти дещо більш допитливі, організовані та працелюбні; у більшості з них наявна система саморозвитку, діагностовано активний розвиток; у них переважають мотиви "здобування знань" та "оволодіння професією" над мотивом "отримання

диплому"; вони краще навчаються; при підготовці до занять обирають більш складні, але більш розвиваючі завдання. Відмінності між групами А та Б були зафіксовані за допомогою t – критерію Стюдента на рівнях $p < 0,01$ та $p < 0,001$.

Для перевірки дієвості розробленої програми розвитку пізнавальної активності до експериментального навчання було залучено 60 студентів другого курсу Житомирського державного університету імені Івана Франка. Ми спинили свій вибір на студентах саме другого курсу, тому що попередньо було визначено, що найбільші негативні зміни у показниках зафіксовані на рубежі третього курсу. Це вказує на необхідність проведення цілеспрямованої роботи по формуванню активності саме зі студентами першого та другого курсів, щоб не допустити зниження їх активності. З ними проводилися заняття один раз на тиждень впродовж двох місяців. На заняттях студенти складали тестові завдання до теми, вирішували психолого-педагогічні задачі, розробляли анкети та модифікували методики згідно поставленого навчального завдання, проводили міні-дослідження, виконували тренінгові вправи та програвали задані ситуації.

Реалізація даної програми, як свідчать результати контрольного експерименту, дозволила нам, в цілому, розв'язати завдання формування та розвитку пізнавальної активності студентів-психологів. Це виявилось як у підвищенні кількісних та якісних показників пізнавальної активності, так і в усвідомленні студентами важливості тих знань, які вони отримують в процесі професійної підготовки у ВНЗ. Відмінність між показниками пізнавальної активності досліджуваних експериментальних груп до формуючого експерименту та після нього виявилася статистично значущою, що, в свою чергу, є підтвердженням того, що засобами цілеспрямованого розвитку можливо формувати та розвивати дане утворення. В експериментальних групах зменшилася кількість студентів із негативним ставленням до можливості у подальшому працевлаштуватися за фахом; зросла якість підготовки студентів до занять, збільшилася кількість оцінок високого та

найвищого рівнів; при підготовці до занять вони частіше почали обирати складні розвиваючі завдання; зросла кількість запитань та уточнень студентів стосовно матеріалу, що вивчається. У досліджуваних контрольних груп динаміка змін за більшістю показників виражена або на низькому рівні, або не спостерігається зовсім.

Отримана нами у дослідженні зміна кількісних та якісних показників дозволила говорити про дієвість запропонованої нами програми та можливість її використання задля розвитку пізнавальної активності студентів. Отримані результати дають нам можливість продовжити дослідження стосовно пошуку та визначення найоптимальніших шляхів розвитку пізнавальної активності студентів у навчальній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Котырло В. К., Дуткевич Т. В. Роль совместной деятельности в формировании познавательной активности дошкольников / В. К. Котырло, Т. В. Дуткевич // Вопросы психологии. – № 2. – 1991. – С. 50-60.
2. Лисина М. И. Развитие познавательной активности детей в ходе общения со взрослыми и сверстниками / М. И. Лисина // Вопросы психологии. – 1982. – № 4. – С. 18-35.
3. Матюшкин А. М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – № 4. – С. 5-17.